

Biblioteka grada Beograda,
Rimska dvorana

Sa promocije govornog izdanja

Sećanje na profesora Raška Dimitrijevića
20. april 1995. godine.

O profesoru Rašku Dimitrijeviću
govori Djordje Malavrazić

Govorilo se za svetog Jovana Zlatoustog da je taj naziv zaslužio tako što je bio izvanredan govornik i izrekao veliki broj nenadmašnih pohvala drugim duhovnicima svoga doba. No kada je umro, nije se našao čovek sličnoga dara koji bi mu uzvratio ravnim merom, sem kako to piše u crkvenim knjigama, kada bi se ponovo pojavio neki drugi takav Jovan.

Večerašnja podela uloga, mene unapred određuje obaveze da smišljam neke naročite reči za koje unapred znam da ne bi dosegle svoj cilj i predočile nam lik prof. Raška Dimitrijevića u punom sjaju. Meni je pripalo u deo kao što je već rečeno da izreknem jedan kratak predgovor o radiofonskoj strani ovoga izdanja zvučne knjige Dragoslava Simića: „Profesoru s ljubavlju“. Sam naziv zvučna knjiga ovde se i vizuelno lako predstavlja. Ona ima oblik knjige, a unutra je zapravo kasete. Takođe je već rečeno kako je nastao ovaj radiofonski projekat. Dragoslav Simić je vodio razgovor sa prof. Raškom Dimitrijevićem sedamdesetih godina i sada je to

složio u jednu radiofonski uobličenu celinu, što predstavlja jedan fini vid radiofonskog dokumentarca. Na ime, dobar je običaj svakog radija – svake velike radio stanice pa i radio Beograda, da posle emitovanja razgovora ili izlaganja pojedinih znamenitih ljudi od pera i duha, ostavi u svojim arhivima sačuvane snimke koji se kasnije mogu na ovakav način upotrebiti. U svetu se takva izdanja mogu naći praktično u svim knjižarama i to u izuzetno velikom broju. To je jedan dobar vid popularizacije i duha i književnosti i umetnosti istovremeno i radija. Kod nas je to nažalost stvar samo povremenih napora i to isključivo entuzijastičnih pojedinaca. A Dragoslav Simić je zaista istrajni i uporni dokumentarista koji iz godine u godinu ostvaruje vredna radiofonska dela. Ovom prilikom on za razliku od nekih drugih svojih radiofonskih projekata u koje je uložio veliko umeće koristeći izuzetno veliki broj radiofonskih efekata, nije imao ili bar sebi nije predodredio neki veliki posao koji bi njega doveo u prvi plan. Smisao ove kasete bio je da u prvi plan stavi profesor Raško Dimitrijević, a da se radiofonski ukrasi ili nešto što bi ličilo na barokni jezik radija potpuno izostavi ili svede na gotovo minimalnu meru. Naravno suočeni sa jednim ovakvim poduhvatom sa ovom zvučnom knjigom koju će svako ko je bude posedovao moći da je kod kuće prelistapo svojoj želji kao i svaku drugu normalnu knjigu, odnosno da je preslušava, kada to bude hteo ne poštujući i ne čekajući tempo radija i eventualno repriziranje. Postavlja se odmah pitanje da li nam jedan ovakav zvučni oblik verno

predstavlja profesora Raška Dimitrijevića i uopšte da li je to oblik koji je podesan da nam ljude od duha i reči predstavi na najbolji način. I drugo bi bilo pitanje naravno sa tim u vezi: da li je to bolji način od onog koji nam pružaju eventualni tekstualni prepisi i zapisi nekih predavanja Raška Dimitrijevića; a oni postoje i sklopljeni su u neku celinu zaslugom njegovih bivših studenata. Mislim da nam odgovor na to pitanje olakšava naziv dokumentarne serije u kojoj je već na radio Beogradu emitovana ova kasete. Naziv serije glasi; „Govori da bih te video“. To je ustvari jedna paradoksalna Sokratova izreka koja pokazuje njegovu veru u moć žive usmene reči, koje je on smatrao nadmoćnom nad pisanom. Poznato je da Sokrat iza sebe nije ostavio ni jednog pisanog teksta. Smatrajući da je knjiga mrtva i da treba dati prednost živoj komunikaciji – razgovoru sa učenicima i sabesednicima. Na sličan način rekao bih profesor Raško Dimitrijević ostavio je u nizu intervjua, podatak da ga nije zadovoljavalo ono što bi se na osnovu njegovih predavanja pojavilo kao eventualna zabeleška ili čak veran prepis. Smatrao je da to što se pojavi na hartiji nije zapravo ono što je on hteo da kaže. Mislim da se tu pojavljuje problem različitosti dva medija koji su praktično ne svodljivi jedan na drugi i da se kod pravih govornika kao što je bio po predanju Sokrat, kao što je bio Raško Dimitrijević u usmenom izlaganju, javljaju neki kvaliteti „sui generis“ koji se jednostavno kasnije nemogu reprodukovati u pisanom tekstu. Reč je o kvalitetima stvaranja jednog energetskog polja - jednog velikog polja

ekspresije koje prosto magnetizuje slušaoce. Nesumnjivo reč je o tome da su to predavanja – izlaganja ljudi koji izuzetno poznaju svoju materiju. Koji su veliki znalci – velike erudite ali da to nije dovoljno jer ima u književnosti verovatno ako bi se tako moglo oceniti i mnogo konzistentnijih mislilaca i analitičnijih duhova i dubljih proučavalaca književnosti nego što je bio Raško Dimitrijević, pa ipak njegova predavanja ostaju u sećanjima i naknadnim nostalgичnim prizivanjima; nekakav ne zabeleženi spektakl za koji nije bila dovoljna često i „petica“ pravnog fakulteta, a kamo li sala Kolarčevog Narodnog Univerziteta. Taj kvalitet usmene reči, onoga što se stvara prilikom samog govora koji je istovremeno i stvaranje i formulisanje misli, dolazio je do punog izražaja kod Raška Dimitrijevića i zato bih rekao da je ono što nam pruža akustički otisak njegovog glasa možda i najbliže, (naravno uz poneku televizisku emisiju), onome što je zaista on govorio i mislio. To bi se dobrim delom nažalost izgubilo u pisanim transkripcijama koje je on izbegavao, ali koje su u naporima njegovih učenika bili pak svakako jedan koristan doprinos upoznavanju njegove misli. I ostaju korisne u smislu informacije ali ne i onog izvornog neposrednog doživljaja koji može da nam pruži jedino akustička slika njegovih izlaganja ili onoga što je on govorio na televiziji. Zapravo od 1977. godine kada se povukao iz svere javnih predavanja u kojima je bio dominantna figura, on se i pojavljivao još jedino u radio i televiziskim emisijama, osećajući se tu praktično na svojoj pravoj zemlji.

Izrekli smo ovde i možda neka velika poređenja između antike i današnjih vremena međutim, činjenica je da su akustički mediji današnjice (pre svega radio) omogućili da se u ovo naše moderno doba obnovi (na izvestan način) izvanredna snaga i ogroman značaj koji je živa i usmena reč imala u doba antike, u doba Sokrata pre dominacije knjige koja je počela znatno kasnije. Sigurno je naprimer da bi jedan Demosten, (kada već govorimo o velikim govornicima), danas izricao svoje plamene filipike preko radio aparata. Naravno ako bi neki savremeni Filip bio dovoljno naivan ili dovoljno slab da mu to dozvoli. Jedan stari ideal je ovde ostvaren u ovakvim radiofonskim poduhvatima koji se pojavljuju u obliku zvučne knjige, a to je ideal sve prisutnosti duhova trenutnom saopštenju koje možemo dobiti pritiskom na dugme sada i ovde. To je ideal koji spaja i antiku i moderno vreme a koji se javlja u literaturi.

Ja sam jednom, upravo jednim sličnim povodom, a na ovome istom mestu citirao misao francuskog književnika Sirana de Beržeraka. Onog istog Sirana de Beržeraka koji je poslužio kao propratni tekst ---Rostanu za njegovu čuvenu dramu kasnije mnogo puta pozorišno igranu i filmovanu. Sirano de Beržerak je sredinom sedamnaestog veka izrekao jednu misao o budućnosti kada će se pojavljivati ovakve zvučne knjige. Pisao je naime jednu utopisku knjigu nazvanu: „Države i carstva meseca“, objavljenu u Parizu 1657. godine. Tamo opisuje kako su se ljudi spustili na mesec i našli jednu tajanstvenu kutiju I taj citat glasi:

„Kad otvorih kutiju našoh u njoj nešto. Neznam ni sam što. Slično je našim satovima. Puno neznam ni sam nekakvih malih opruga i neprimetnih sprava. To je ustvari knjiga. Ali neka čudesna knjiga bez listova i slova. Najzad, to je knjiga pri čijem su nam čitanju oči nepotrebne. Potrebno su jedino uši“.

Nešto dalje piše i ovo: „Tako oko sebe večito imate sve velike ljude i mrtve i žive koji sa vama razgovaraju živim glasom“.

To je jedna od anticipacija onoga što danas imamo ne samo kao mogućnost nego kao i realnu stvarnost našeg ukupnog mediskog okruženja. Koristeći dobro takve mogućnosti Dragoslav Simić je složio izlaganja profesora Raška Dimitrijevića u jednu emisiju koju ćete malo kasnije čuti. Rekao bih da je to reč koja nam dolazi iz prošlosti ali koja nas na izvestan način upućuje u to kako su izgledala njegova predavanja – kako su izgledala ta njegova izlaganja. Nove, mlade, uvek radoznale generacije, stalno sebi postavljaju pitanja: pa kako su izgledala ta čuvena izlaganja?

Ovakva emisija može da nam dočara odprilike to. Naravno tu još ne dostaje ono što je gest, što je mimika, što je taj fluid koji spaja ljude okupljene na jednom mestu u poziciji predavača i auditorijuma, ali sve drugo je tu otisnuto na kasetu verno reprodukciji glasa. Glas i reč koja nije prozirna i koja ne prolazi tako lako pored nas da nam nebi ostala u pamćenju kao nešto čega će mo se sećati i što ćemo uvek memorisati sa izvesnim

poštovanjem. To je jedna reč izrečena pomalo prozuklim glasom sa malo kotrljajućim „r“, jednim dubokim glasom, izrazitim rekao bih pomalo neobičnim ali privlačnim i magnetizujućim. To je reč konačno koju ćemo eto u narednih pola sata ili nešto više slušati prilikom reprodukcije koja će nas prema naslovu jedne knjige profesora Raška Dimitrijevića, jedne od retkih njegovih knjiga, voditi tokom narednih minuta „Ka visinama i ćutanju“.